

Telescopi

Biblioteques escolars:
dues experiències internacionals

Biblioteques escolars: dues experiències internacionals

Daniel Becerra i Marta Monforte, dos bibliotecaris amb llarga trajectòria professional com a responsables de biblioteca en escoles internacionals, ens parlen de la seva experiència. En el primer cas, es tracta d'una entrevista que permet caracteritzar aquests centres; en el segon, l'article destaca la importància que les biblioteques tenen en l'alfabetització informacional dels estudiants.

Daniel Becerra

La primera carrera que vaig estudiar va ser Magisteri: Mestre de Primària, especialitat en Llengües estrangeres. Quan vaig acabar-la, vaig començar Biblioteconomia i Documentació, ja que em volia especialitzar en biblioteques escolars, pel meu perfil d'educador. Vaig acabar els estudis el 1998, i vaig treballar, primer, en el Comissionat per a la Societat de la Informació, tot just creat, i després d'aquesta etapa, vaig treballar sis anys en una ONG que desenvolupava projectes d'educació i cultura en comunitats locals d'arreu del món. També vaig treballar en biblioteques públiques. L'any 2013, un professor de la Facultat de Biblioteconomia em va passar un anunci d'una escola internacional de la Xina on demanaven un bibliotecari escolar. Des d'aleshores ja fa set anys que treballa en escoles internacionals entre la Xina (Changchun i Xangai), el Japó (Tòquio) i, actualment, estic a Tailàndia (Bangkok).

Daniel BECERRA

Cap de biblioteques. Denla Primary School. Bangkok, Tailàndia

serviciosdocumentacion.daniel@gmail.com

© Imatges de l'autor

Marta MONFORTE

Bibliotecària de secundària. Dalian American International School. La Xina
martamonforte@gmail.com

En què consisteix una International School (IS)? Són centres amb unes característiques gaire específiques? Quins nivells d'estudis imparteixen? Formen part d'una xarxa? Són iguals arreu del món?

Una IS és un centre educatiu que promou l'educació basada en un currículum diferent de l'itinerari acadèmic del país on està ubicat. Els alumnes d'aquestes escoles són o bé fills d'expatriats, o bé fills de pares que volen que estudiïn, en un futur, en una universitat estrangera. Cada cop hi ha més escoles que ofereixen un currículum «internacional» amb un sòlid ensenyament de la llengua anglesa. Tot i que

Figura 1. Daniel Becerra explicant un conte.

aquestes escoles acullen principalment nens del país on estan ubicades, en molts llocs hi ha l'obligatorietat de tenir un mínim percentatge d'alumnes estrangers per ser considerades internacionals. L'equip docent d'aquests centres —i aquí s'inclou el bibliotecari— també és internacional.

Les IS són centres privats, un negoci creat per empresaris. Hi ha algunes xarxes d'escoles internacionals, com Cognita (<https://www.cognita.com/>) i també altres escoles d'elit que han creat «sucursals» en altres països, encara que la gestió pot canviar, i molt, des de la central a la «sucursal».

Per aquest motiu, la gestió varia moltíssim d'una escola a una altra. Hi ha centres que tenen un currículum experimental dissenyat per la seva direcció; d'altres que escullen un currículum que consideren apropiat (britànic, americà...); i finalment existeix una organització (Batxillerat Internacional) que està intentant crear un currículum estàndard a tot el món que, a més, estigui validat per les principals universitats d'arreu.

També existeixen escoles internacionals gestionades per una comunitat estrangera que les ha creat per donar servei als seus fills mentre estaven expatriats, però no són habituals (per

exemple, els alemanys que viuen a Corea del Sud i que volen tornar al seu país en un futur).

Els nivells que s'imparteixen en aquests centres poden anar des de l'escolarització de primeres edats (dos anys) fins al grau d'accés a la universitat. Depèn de l'escola.

Pots explicar una mica com eren les escoles on has treballat?

La primera escola internacional on vaig treballar va ser a Changchun, al nord de la Xina. És una ciutat petita segons els seus barems, però gegant per a nosaltres (vuit milions de persones). És una societat molt tradicional, quasi ningú sap anglès, i no hi ha possibilitats de cultura o de lleure. És més aviat una ciutat industrial. El nombre d'alumnes era de 500, des de tres anys fins a divuit. Era probablement l'única escola «internacional» de la ciutat, en el sentit que era oberta a qualsevol estudiant. Hi havia també una escola alemanya i una coreana, però només dedicades als alumnes d'aquestes nacionalitats. La biblioteca estava oberta durant tot l'horari lectiu; volíem unes hores a la setmana a porta tancada per dedicar-les a treball intern i reunions, però mai no ho vam aconseguir. Jo tenia dues assistents, ja que la meva tasca principal era planificar i realitzar les activitats.

La segona escola era a Tòquio, al Japó. Les condicions eren molt pitjors que a la Xina, a causa, principalment, del cost de la mà d'obra: no hi havia assistents i, per tant, jo portava la gestió de tres biblioteques (infantil, primària i secundària) i feia les activitats relacionades amb cada unitat didàctica per a nens de tres fins a divuit anys. La biblioteca estava oberta 24/7. L'escola va insistir que es deixés sempre oberta i accessible, encara que això no sempre fos positiu.

La Honq Qiao International School, a Xangai, era també una escola mitjana, d'uns 500 alumnes, de dos a setze anys. Aquí tenia dos

assistents i la meva feina principal era fer les activitats per a tots els grups d'alumnes (34!). En aquesta escola, vaig aconseguir tenir dues hores a la setmana per fer feina a porta tancada, però va haver de ser oberta de nou per les queixes d'algun mestre. Aquí, malgrat els típics problemes de coordinació i d'entesa entre la gestió econòmica i la gestió acadèmica i la manca de pressupost per comprar llibres, vaig poder desenvolupar moltes accions amb pares, mestres i alumnes. A Xangai hi ha desenes d'escoles internacionals i, per tant, també hi havia un bon grup de bibliotecaris d'aquests centres que ens reuníem i compartíem experiències. Hi ha vint-i-vuit milions de persones vivint allà, així que les ofertes/demandes tant dels seus habitants com dels expatriats són immenses.

És obligatori que les IS tinguin una biblioteca? Les anomenen així o usen altres termes com «centre de recursos», «media-teca»...?

Les biblioteques de les IS depenen dels propis centres; per tant, són independents entre elles i cadascuna decideix com funciona i quins serveis ofereix. Durant algun temps, les biblioteques d'aquestes escoles es van anomenar *media centers* i eren una mescla entre biblioteca i laboratori d'informàtica. Aleshores es demanava al bibliotecari que fes classes de tecnologies (informàtica, desenvolupament web, intel·ligència artificial, robòtica...) En l'actualitat, aquesta idea està en retrocés.

Molts centres disposen d'una biblioteca per cycle (primària, secundària...) però no és obligatori. Només és obligatòria l'existència de biblioteca en els centres que decideixen seguir el sistema pedagògic de l'Organització de Batxillerat Internacional (OBI). Aquesta organització sí que potencia les biblioteques a totes les seves escoles, i a més, és un requeriment essencial per aconseguir l'acreditació. L'OBI ha establert que la biblioteca és el centre de l'escola, però, malauradament, sense oferir cap

estàndard. Per tant, hi ha sempre una tensió entre el requeriment de disposar d'una biblioteca per obtenir l'acreditació, les prioritats de la direcció, la manca d'estàndards i les propostes del professional bibliotecari.

Quin valor donen les IS a la biblioteca i al bibliotecari?

Sobre el paper, les biblioteques de les IS són molt importants perquè els bibliotecaris tenen com a funció formar tots els alumnes de tots els nivells –de tres fins a divuit anys– en alfabetització informacional, a banda de gestionar les biblioteques dels diferents nivells que tingui el centre. És a dir, el bibliotecari té la doble funció de tècnic i de docent. En alguns centres, el bibliotecari té l'ajuda d'un assistent, personal auxiliar que pot fer-se càrrec de la gestió tècnica.

L'estatus del bibliotecari, però, és complicat perquè, tot i fer la tasca de docent, té una categoria inferior que la resta de professors; per tant qualsevol mestre o membre de l'escola pot demanar al bibliotecari que li presti servei. Malgrat la pressió de gestió/formació, el bibliotecari habitualment intenta col·laborar amb les peticions del professorat, impartir classes de recerca i muntar activitats de dinamització (en el meu cas, utilitzo tècniques de pallasso professional, ja que també tinc formació en aquest camp).

D'altra banda, en general, la biblioteca no sol tenir «autonomia» real per gestionar. A les escoles on he treballat (i les que conec per altres col·legues), no hi ha participació del bibliotecari en la planificació del calendari ni en la gestió del pressupost... Hi ha centres que assignen un pressupost fix per a la biblioteca (però sense tenir en compte el criteri del bibliotecari) i altres que no tenen cap pressupost i aquest va «sota comanda». Aquesta darrera opció té el perill que es faci una proposta de compra de llibres i sigui refusada parcialment o total.

Quines són les principals dificultats/manances que et trobes per desenvolupar la teva feina?

La principal dificultat és la manca de valoració... El bibliotecari és sempre un servidor del professor, no està integrat a l'equip docent. I encara persisteix la imatge que la biblioteca la pot portar qualsevol i el bibliotecari és una persona amb una feina fàcil que només presta servei.

No obstant això, l'escola demana al bibliotecari que imparteixi classes a tots els grups, que col·labori amb tots els mestres... i si no hi ha assistent, que també posi els llibres als prestatges i faci tota la gestió tècnica de la biblioteca (que en definitiva, no és res, segons la idea que en tenen). Per posar un exemple: una de les coses que demano des de fa temps a les escoles són algunes hores a la setmana a porta tancada per realitzar feina interna o fer reunions amb el personal. Mai no me les han donat. I no conec cap biblioteca d'escola que tingui aquest temps de treball intern. L'escola no entén per què s'ha de reunir el personal de la biblioteca, i quina és aquesta feina «tan important» que s'ha de fer a porta tancada.

El problema que la biblioteca estigui tan infravalorada potser també és dels professionals bibliotecaris: a totes les reunions de bibliotecaris a les quals assisteixo només hi ha queixes: «No tenim temps de res», «No ens valoren»... però ningú reclama res, i després s'accepten feines per fer de Mestre Bibliotecari i Especialista en Mitjans Digitals des de Kindergarten – Grau 12 (de tres a divuit anys), és a dir, per portar dues o tres biblioteques i fer classes a estudiants de més de deu nivells diferents! Calen uns estàndards i que els professionals els defensem: el valor de la biblioteca l'hem de crear i defensar nosaltres.

Quines serien les diferències entre els centres on has estat? Què creus que tenen de positiu i què cal millorar?

Segons la meua experiència, primer a la Xina i ara a Bangkok, hi ha molta exigència per part

Figura 2. Daniel Becerra en una activitat a la biblioteca.

dels serveis de la biblioteca, però al mateix temps s'aporten recursos. Tant al Japó com a Europa, el pressupost per contractar un assistent, o fins i tot per a l'adquisició de llibres, és molt més limitat. És a dir, als països menys desenvolupats es pot contractar el personal necessari, ja que la mà d'obra és més barata.

Un altre aspecte important, que implica una gran diferència, és l'accés a xarxes de bibliotecaris d'escoles internacionals. A Changchun no n'hi havia, i encara que jo estava connectat amb les xarxes de Pequín i de Xangai, no podia assistir a les reunions. Quan estava a Xangai i a Tòquio, era una sort poder quedar amb els col·legues bibliotecaris com a mínim un cop al mes.

El que considero més positiu d'aquests centres és el valor que donen a la biblioteca però, paradoxalment, caldria millorar la valoració del professional bibliotecari. Se li demana massa.

Amb tots aquests anys de feina, de què estàs més satisfet?

Penso que he creat bons equips d'assistents. Vull donar molta importància a aquest fet. Jo

he dissenyat moltes activitats que han agradat als nens i que segurament recordaran. Però per a mi és molt important haver format persones que han passat a ser bons professionals de les biblioteques, i que podran aplicar aquest aprenentatge a noves biblioteques i altres professionals.

També estic satisfet de l'oportunitat que he tingut per desenvolupar tota mena d'activitats de promoció de lectura gràcies a les meves diverses formacions: la formació escènica (pallasso, titellaire i contacontes), la formació de mestre i la de bibliotecari.

I una última pregunta: seria interessant i motivador per als lectors saber què pot aportar professionalment —al marge de conèixer món— treballar en aquestes biblioteques?

Aquesta és una bona pregunta. Vist com estan les biblioteques escolars al nostre país, si realment una persona es vol dedicar a aquest àmbit, les seves possibilitats passen per fer-ho fora, en escoles internacionals. Aquestes escoles sí que poden dedicar recursos a les seves biblioteques. En general, les biblioteques

públiques de la majoria dels països (hi incloïen les escolars) no poden dedicar recursos a tots els centres. Les internacionals, sí.

Marta Monforte

Va ser per casualitat que vaig entrar a treballar en el món de les biblioteques d'escoles internacionals. Durant el transcurs de la diplomatura i llicenciatura, havia treballat i fet pràctiques en biblioteca pública, arxius i biblioteca universitària, però mai m'havia plantejat enfocar la meua carrera professional en el món de l'educació. Durant els primers dies treballant a l'escola ja vaig saber que havia trobat el camí que sempre havia estat buscant.

Soc conscient que l'escenari que plantejo és una realitat diferent a la que hi ha a casa nostra. Malgrat els esforços de grans professionals, les biblioteques escolars a Catalunya encara han de recórrer un llarg camí per arribar a la situació de les biblioteques escolars americanes i a la concepció que se'n té.

Introducció

No és cap novetat quan afirmem que el volum d'informació que tenim al nostre abast ha crescut exponencialment en les darreres dècades. La dificultat i el desafiament rau en discernir la informació verídica, confiable i sobretot, acadèmica. Les escoles i, particularment, els estudiants no són cap excepció i, de fet, són dels consumidors d'informació més afectats per aquesta realitat. L'explosió de les tecnologies de la informació a l'aula i en el món de l'educació fa que sigui de vital importància disposar d'una biblioteca escolar que lideri i promogui l'ensenyament d'aquests tipus d'habilitats i coneixements. En aquest sentit, les biblioteques a les escoles i instituts han de ser una part integral del procés educatiu en totes les etapes de l'alumne per tal que aquest esdevingui un usuari competent

en l'ús d'informació i preparat per als requeriments d'una educació terciària.

En el marc d'aquesta realitat i com a resposta a les noves necessitats a les quals ha de fer front la biblioteca, la seva missió i visió han canviat. Davant d'aquesta situació, la nova generació de biblioteques escolars es troba explorant altres formes, invertint en espais d'informació i col·laboració flexibles, i bàsicament, sent el nucli o *hub* del centre educatiu. Un espai on es creen idees, es transfereix coneixement i aquest és utilitzat en múltiples formats i presentat en forma de productes d'informació.

Hi ha dos punts vitals en el procés de creixement acadèmic dels estudiants en els quals la biblioteca té un pes molt rellevant: donar suport a l'aprenentatge per a tota la vida i crear lectors per a tota la vida. El rol del bibliotecari és vital per fer possible aquesta realitat. És el deure del bibliotecari estar constantment anticipant-se a les necessitats dels usuaris per tal d'esdevenir una peça clau en el conjunt de l'escola i proporcionar un aprenentatge que doni resposta a les noves necessitats que l'alumne i el professor han d'afrontar.

Aquest model de biblioteca escolar no està prou estès, ni tan sols en escoles internacionals. En primer lloc, hi ha d'haver la voluntat d'implementar-lo per part del centre educatiu i, per altra banda, una voluntat política d'impulsar una biblioteca escolar de qualitat i de servei als estudiants i a la comunitat escolar.

Espai físic i col·lecció

L'espai físic és un dels elements que tindran una incidència vital a l'hora d'aconseguir el desitjat espai acollidor, de refugi i de creixement personal. Cada biblioteca presenta una realitat diferent pel que fa a l'espai físic però crec que tota biblioteca té l'oportunitat d'atraure l'estudiant i d'oferir serveis i materials de qualitat. És important col·laborar amb la comunitat escolar i escoltar els usuaris per satisfer les seves

necessitats. D'aquesta manera, estarem construint un sentiment de pertinença a la biblioteca, però també, per extensió, a l'escola.

En les dues biblioteques escolars on he treballat, una de les meves primeres tasques va ser adaptar l'espai físic als meus objectius com a bibliotecària i a les necessitats de la comunitat. A la primera escola la biblioteca ocupava un espai únic, amb dos àmbits ben diferenciats: la biblioteca de primària i la de secundària. Vaig dur a terme una esporgada important de la col·lecció per crear dues àrees a la biblioteca de primària i infantil. La primera, un espai obert que pogués allotjar hores de lectura de contes i l'altra, una sala on realitzar activitats complementàries relacionades amb els continguts apresos a classe o fer seguiment del llibre o la història que havíem llegit.

Pel que fa a la segona escola, just en el meu primer any, el centre es va traslladar a un nou campus. La biblioteca inicialment servia a estudiants des de 6è a 2n de batxillerat i l'espai era reduït. En aquell moment vam activar un projecte de disseny d'una nova biblioteca que servís els estudiants des de 3r d'ESO fins a 2n de batxillerat per poder orientar adequadament els serveis d'ambdues biblioteques als programes de Middle i High School (ESO i batxillerat). L'equip de la biblioteca va convocar un concurs per seleccionar estudiants interessats a repensar l'espai de la biblioteca. Quatre estudiants (tres de 1r de batxillerat i un de 6è) van ser escollits. Durant un semestre de l'any acadèmic, van treballar en el projecte que finalment va resultar en la creació d'un nou espai per a ús exclusiu dels estudiants de «High School».

Avui en dia, aquest espai és tota una realitat i es tracta d'un dels recursos més utilitzats de l'escola. En aquest sentit, vull destacar el fet que la biblioteca va ser dissenyada i planificada pels mateixos alumnes. Els estudiants van fer-se seu el projecte: volien reformar un espai que, tal com estava, no responia a les seves necessitats. Addicionalment, els estudiants

van poder posar en pràctica les habilitats que actualment s'estan potenciant en l'ensenyament: habilitats de resolució de problemes, investigació, innovació, col·laboració i oratòria.

En referència a la col·lecció, un dels principals canvis que han tingut lloc en totes dues biblioteques ha estat organitzar els llibres de ficció per gèneres, cosa que, adoptant el terme anglosaxó, es coneix com «generificació». Els llibres, en comptes d'estar ordenats alfabèticament a partir del nom de l'autor, es classifiquen per gènere. Diversos estudis d'investigació han trobat molts beneficis a l'hora de classificar els llibres seguint aquest model:

- Augment de l'entusiasme i la implicació dels estudiants. Per als estudiants és més fàcil trobar els llibres organitzats per gèneres, segons els seus interessos.
- Augment de la circulació. Hi ha un increment dels préstecs pel fet que els estudiants poc motivats per la lectura hi troben més fàcilment un llibre del seu interès.
- Varietat de circulació. Els llibres més presats són els que estan de moda, especialment títols com *Harry Potter* o *El jocs de la fam*. L'estudiant es pot passejar pels presatges i es més fàcil que se li desperti l'interès en títols que potser no havia considerat inicialment.
- Procés d'ordenació més senzill. L'etiqueta que s'utilitza per marcar el gènere del llibre simplifica moltíssim el procés d'ordenació.

Com hem comprovat, els beneficis són importants, sobretot de cara a l'estudiant. Tot i això, el procés en si és complicat i requereix molta planificació, sobretot si treballem amb col·leccions extenses. Previ al procés en si, també s'han de tenir en compte els recursos tant humans com temporals. Per a totes dues biblioteques, el procés va ser llarg i vaig comptar amb l'ajuda de voluntaris (estudiants i pares) que van contribuir a portar el projecte a terme. La meva feina de prescriptora literària es va fer més senzilla i vaig poder fidelitzar uns quants lectors emergents.

La recerca com a habilitat clau

El currículum o pla d'estudis de les escoles internacionals cada cop més s'enfoca cap a un model *inquiry* o d'investigació i recerca. Els models tradicionals estan donant pas a una dinàmica basada en projectes, en la formulació de preguntes i problemes, tots connectats amb la realitat. La biblioteca ha de ser el principal impulsor de la recerca com a habilitat clau i els bibliotecaris hem d'esdevenir les figures centrals que impulsin l'aprenentatge en el marc de totes les assignatures i projectes que es desenvolupen en el si de l'escola.

Un exemple clar de currículum que segueix aquest tipus de model és el programa del Batxillerat Internacional (IB). Aquest programa persegueix motivar els estudiants de cara a pensar críticament i a desafiar supòsits, implicar els estudiants de totes les edats a considerar contextos locals i globals i promocionar el multilingüisme. Davant d'aquest escenari, una de les habilitats clau per assolir els objectius del programa és la investigació i la recerca. A banda dels continguts de cada assignatura, el programa IB defineix eines per a l'avaluació d'habilitats com la recerca i la investigació.

Aquest fet es veurà traduït en la necessitat que el bibliotecari esdevingui una figura clau que intervingui en investigacions conjuntes amb professors i estudiants. I per això la col·laboració amb els professors és vital. No té sentit que basem la nostra pràctica en lliçons aïllades, sinó que aquestes han de guardar una estreta relació amb els continguts que els estudiants estan aprenent a classe perquè es produeixi un aprenentatge autèntic. L'ensenyament de temes com l'avaluació de pàgines web, l'accés a bases de dades, l'honestedat acadèmica, les citacions, l'escriptura acadèmica... són centrals per adquirir una de les habilitats que més beneficiaran l'alumnat al llarg de la seva carrera acadèmica.

La investigació no és cosa d'una sola assignatura i en aquests moments l'escola està fent un esforç per incorporar-la de manera significativa a totes les assignatures i projectes. Per fer-ho possible, vam crear una *research scope and sequence* utilitzant els estàndards americans d'ISTE (ciències socials) i *Common Core* (el currículum d'ensenyament americà) que moltes escoles internacionals segueixen. Per a cada final d'etapa es van definir les expectatives quant a investigació que els alumnes han de seguir. A banda d'aquest document es va preparar una rúbrica d'avaluació per a cada nivell. La rúbrica d'avaluació es va definir a partir dels requeriments de l'*Extended Essay* (equivalent al Treball de Recerca) del Batxillerat Internacional. Tant la rúbrica d'avaluació com l'*scope and sequence* són documents vius i oberts perquè cada professor els pugui adaptar a la seva assignatura, temari o projecte.

Implementar una cultura de recerca i investigació no és fàcil. Es requereix formació prèvia del professorat, aconseguir el suport dels coordinadors d'estudi i els directors encarregats del pla d'estudi, tenir accés a la classe i poder col·laborar amb els professors per tal d'implementar un model de coensenyament. Una vegada s'aconsegueixi crear aquest escenari, s'estarà fomentant i impulsant l'ensenyament de les habilitats de recerca, un punt clau perquè l'estudiant estigui preparat per a les demandes que es requereixen en el segle XXI. ■